

TILSYNSRÅDET FOR KRIMINALOMSORGEN

TILSYNSRAPPORT

**Kriminalomsorgen Innlandet, avd.
utenlandske innsatte, høy sikkerhet,
Kongsvinger** 14. mai 2025

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
1.1. Tilsynsrådet for kriminalomsorgen	3
1.2. Gjennomføring av tilsynet	3
2. Tilsynsrådets vurderinger	4
2.1. Om Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte	4
2.1.1. Innsattpopulasjonen	4
2.1.2. Bygningsmasse og luftegårder	4
2.1.3. Bruk av dobbeltceller	5
2.1.4. Besøksrom	5
2.2. Bruk av tolk	6
2.3. Livssynsprosjekt	6
2.4. Kontaktutvalg	7
2.5. Helsetjenester i fengselet	7
2.6. Tid utenfor cellene	8
2.6.1. Selvisolasjon	9
2.6.2. Sysselsettings- og aktivitetstilbud	9
2.7. Utelukkelse, sikkerhetscelle og ventecelle	11
2.8. Tvangsmidler og kontrolltiltak	12
2.9. Kartlegging av selvdraprisiko	13
2.10. Kontakt med omverden	13
2.11. Tilbakeføringsarbeid	14
3. Tilsynsrådets vurderinger	16
4. Tilbakemelding og oppfølging	18

1. Innledning

1.1. Tilsynsrådet for kriminalomsorgen

Det nasjonale Tilsynsrådet for kriminalomsorgen ble etablert 1. januar 2025.¹ Tilsynsrådet er uavhengig i sitt arbeid og kan ikke instrueres om lovtolkning eller skjønnsutøvelse.

Tilsynsrådet består av en fast ledelse på tre personer: Verna Rege Nilssen, Oddvar Thorbjørnsen Faltin og Tonje Lilaas Larsen. Den lokale forankringen er videreført gjennom Tilsynsrådets fylkesbaserte sammensetning med lokale medlemmer.

Sivilrettsforvaltningen har oppgaven som sekretariat for Tilsynsrådet.

Tilsynsrådet skal føre tilsyn med at personer som er innsatt i kriminalomsorgens institusjoner, behandles i samsvar med gjeldende rett og at deres velferd ivaretas. Tilsynsrådet skal også føre tilsyn med at personer som gjennomfører varetekt eller straff utenfor institusjon, behandles i samsvar med gjeldende rett.

Tilsynsrådet kan ta opp saker av eget tiltak eller etter henvendelse fra innsatte, domfelte, siktede, botlagte, pårørende eller ansatte.

Ved hvert tilsynsbesøk i kriminalomsorgens institusjoner skal minst to medlemmer av Tilsynsrådet delta, så langt mulig én fra ledelsen. Tilsynsbesøket kan varsles på forhånd eller være uanmeldte. Domfelte og innsatte har rett til å kommunisere fortrolig med Tilsynsrådet og sekretariatet.²

Tilsynsrådet og sekretariatet har taushetsplikt etter forvaltningsloven. Taushetsplikten omfatter også forhold av betydning for sikkerheten i kriminalomsorgens institusjoner eller for gjennomføringen av straff utenfor fengsel.³

Det skal skrives en tilsynsrapport etter hvert tilsyn.⁴

1.2. Gjennomføring av tilsynet

14. mai 2025 var Tilsynsrådet på tilsyn ved kriminalomsorgen Innlandet, avd. utenlandske innsatte, høy sikkerhet, Kongsvinger (heretter Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte) fra kl. 09.00 til kl. 19.30.

Følgende personer deltok fra Tilsynsrådet:

- Oddvar Thorbjørnsen Faltin (1. nestleder)
- Espen Bjorli (lokalt medlem)
- Siv Elisabeth Hveberg (lokalt medlem)
- Elisabeth Røste (sekretariatet)

¹ Tilsynsrådet for kriminalomsorgen er opprettet i medhold av straffegjennomføringsloven kapittel 2 A, se Prop. 46 L (2022–2023). Tilsynsrådets ansvar og oppgaver er nærmere regulert i forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen.

² Straffegjennomføringsloven § 9 a.

³ Straffegjennomføringsloven § 9 c første ledd.

⁴ Forskrift om tilsynsrådet for kriminalomsorgen § 7.

Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte ble varslet om tilsynsbesøket i brev 9. april 2025. Det ble innhentet dokumentasjon i forkant og etterkant av tilsynet.

Rapporten bygger i hovedsak på informasjon fra fengselsledelsen, samtaler med ansatte og innsatte, egne observasjoner og mottatt dokumentasjon.

2. Tilsynsrådets vurderinger

2.1. Om Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

2.1.1. Innsattpopulasjonen

Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte har 69 plasser på høyt sikkerhetsnivå, for menn. Mange av de som sitter der har et utvisningsvedtak og skal enten uttransporteres etter endt soning, eller overføres til soning i hjemlandet. Fengselet rapporterte om at det stort sett er 100% belegg, noe det også var på tidspunktet for tilsynet. I perioden april 2024 til april 2025 hadde fengselet hatt 110 innsatte i varetekt, og en innsatt på dom. I samme periode hadde fengselet 21 innsatte mellom 18 og 24 år. Ved tilsynsbesøket fikk Tilsynsrådet opplyst at 46 av de 69 innsatte var i varetekt.

2.1.2. Bygningsmasse og luftegårder

Fengselet er lokalisert på Vardåsen, i umiddelbar nærhet til skogsområder. Fengselet har to luftegårder. Den ene luftegården ligger i tilknytning til avdeling A, en mindre avdeling for innsatte som av ulike årsaker har behov for noe skjerming. Denne brukes kun av de innsatte på A-avdelingen. Uteområdet har en mindre gressplen mellom to bygninger, er inngjerdet og kjent som «sansehagen». Området har en gangsti og et drivhus hvor det dyrkes grønnsaker og bær som innsatte ved avdeling A kan bruke i matlaging. Tilsynsrådet ser det som positivt at de innsatte ved avdeling A hadde tilgang til uteområdet det meste av dagen, og kunne gå ut og inn.

Den andre luftegården er større, og består i hovedsak av asfaltert underlag, og er også inngjerdet. Tilsynsrådet observerte at det finnes flere, store gresskleddede arealer innenfor fengselsmurene som ikke benyttes, og anbefaler at fengselet undersøker om disse områdene kan benyttes som luftegård. Videre bemerker Tilsynsrådet at innsatte i bygg A ikke har lik tilgang til den store luftegården som innsatte i andre bygg. Tilsynsrådet anbefaler at alle innsatte gis lik tilgang til der store luftegården.

Ved inspeksjonen merket Tilsynsrådet at ventilasjonen i bygg F ikke fungerte tilfredsstillende. Tilsynsrådet ber fengselet vurdere om det er behov for å utbedre ventilasjonen i dette bygget.

Det ble også observert at fengselet i liten grad er tilrettelagt for innsatte med nedsatt bevegelsesevne. Det fremstod som særlig utfordrende for personer som har behov for å bruke krykker eller rullestol å bevege seg fritt innendørs og utendørs i fengselet. Fengselet bør sørge for at bygninger og fellesområder kan brukes av alle innsatte, uansett bevegelsesevne.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- utbedrer de innsattes uteområde.
- gir alle innsatte lik tilgang til den store luftegården, uavhengig av hvilke bygg de er plassert i.
- sørger for at bygninger og fellesområder kan brukes av alle innsatte, uansett bevegelsesevne.

2.1.3. Bruk av dobbeltceller

Fengselet hadde ved tilsynsbesøket ingen dobbeltceller. Fengselet opplyste at det var mulighet for dublering i enkelte bygg, på grunn av overbelegg og plassmangel. Tilsynsrådet er kjent med at innsatte som hovedregel ikke ønsker å dele celle med andre. Fengselet fremstod positive til dublering i den grad det kan bidra til å redusere selvdropsfare og selvdropsforsøk, men understrekte likevel at det ikke er ønskelig med dublering.

Tilsynsrådet anser bruken av dobbeltceller som problematisk på flere ulike måter, blant annet ivaretagelse av personvern og hygiene, økt stress og konfliktnivå, og maktforhold mellom innsatte. Bruk av dobbeltceller kan virke ødeleggende for innsattes progresjon, dersom det stopper innsatte fra å ønske seg overført fra høyere sikkerhet til lavere sikkerhet.

Tilsynsrådet viser til retten til privatliv, jf. EMK artikkel 8 første ledd, og til Sivilombudets sak om dublering og bruk av flermannsceller.⁵ Her omtales retten til privatliv som et grunnleggende hensyn, fordi fengselscellen for langtidsinnsatte i større grad fungerer som et hjem. Tilsynsrådet mener at uttalelsen også har relevans for bruk av dobbeltcelle for innsatte i Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte, og anbefaler at fengselet jobber for å unngå bruk av dobbeltceller.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- jobber for å unngå bruk av dobbeltceller.

2.1.4. Besøksrom

Innsatte ved Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte har tilgang på to besøksrom, hvorav det ene er beregnet til besøk av barn. På besøksrommet for barn finnes et stort maleri av eksotiske dyr på veggen. Rommet har ingen sofa, men leker, stoler og bord. Besøksrommene er tilknyttet en inngjerdet luftegård som de innsatte har mulighet til å benytte sammen med de besøkende.

Besøksrommet for barn har en TV-skjerm med mulighet for kamera. Fengselet forklarte at dette i hovedsak blir benyttet ved advokatbesøk eller rettsaker. Besøksrommene ble i hovedsak bygget med utgangspunkt i å fungere som en besøksleilighet. Det har de ikke blitt brukt som. Innsatte uttrykte for Tilsynsrådet at de ønsket et bedre tilbud når det gjaldt besøksrommet, med for eksempel mulighet for å kunne se på film eller spise mat sammen.

⁵ Sivilombudet, Kapittel 4 Referat av saker. 63. Plassering av flere innsatte på samme celle – dublering og bruk av flermannsceller. Publisert 7.7.2008.

Fengselet har ikke besøksmuligheter med overnatting. Tilsynsrådet anbefaler at fengselet jobber for å en besøksleilighet eller et besøkshus der innsatte med barn kan tilbringe lenger tid sammen med enn det er tilrettelagt for i besøksrommet.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- jobber for å få en besøksleilighet eller et besøkshus.

2.2. Bruk av tolk

Fengselet har i hovedsak utenlandske innsatte, og rapporterte om at de brukte omtrent kroner 30 000 på tolk i perioden desember 2024 til februar 2025.

Tilsynsrådet har blitt informert om at innsatte opplever språkutfordringer, og at fengselet i enkelte tilfeller benytter innsatte som tolk for hverandre. Tilsynsrådet ser i utgangspunktet ingen utfordring i at generell informasjon tolkes av medinsatte, men samtidig er det fengselets ansvar å sikre at informasjon som skal deles er oppfattet av den som trenger slik tolkehjelp. Kongsvinger fengsel avdeling utenlandske innsatte har i hovedsak innsatte med andre morsmål enn norsk, og Tilsynsrådet understreker derfor viktigheten av at avdelingen har lav terskel på å benytte tolk.

Medinnsatte skal ikke brukes som tolk ved formidling av personsensitive opplysninger. Ansatte skal som hovedregel ikke benyttes som tolk i samtale med helsetjenesten.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- sikrer at innsatte som ikke kan kommunisere på norsk, forstår innholdet i vedtak og annen viktig informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte benytte tolk.

2.3. Livssynsprosjekt

Kongsvinger fengsel har siden 1. oktober 2023 vært med i et prøveprosjekt kalt «Livssynsprosjektet». Prosjektet er forankret i to handlingsplaner; én mot radikalisering og ekstremisme, og én mot rasisme og diskriminering. Ansvarlig for livssynsprosjektet samarbeider med fengselsprest som er til stede daglig. Det arrangeres ukentlige samlinger i et eget rom, og tilbudet er åpent for alle innsatte uten krav om påmelding. Fengselet opplyser at det har vært deltakelse fra 30 ulike nasjonaliteter, og at samlingene ofte preges av nysgjerrighet og frivillighet. Fengselet beskriver samlingene som bidragsytende til ro, forståelse og takknemmelighet blant de innsatte. Deltakelse i livssynsprosjektet registreres ikke som aktivitet i fengselets systemer, selv om det i realiteten fungerer som et isolasjonsreducerende tiltak.

I 2024 og 2025 arrangerte livssynsprosjektet markering av Ramadan. Det ble blant annet tilrettelagt med stilletimer, bønneteppe og Koraner på flere språk. Fengselet opplyser at de benyttet seg av Chat GPT til å oversette informasjonen til de ulike språkene. Selv om fengselet manglet tilgang på imam under arrangementet, ble tilretteleggingen godt mottatt av de innsatte.

Fengselet opplever at det er krevende å få tak i imamer, særlig på grunn av geografiske forhold. For tiden har fengselet en avtale med imamen ved Ringerike fengsel, men beliggenheten gjør oppfølgingen utfordrende. Det trekkes også frem at tittelen «imam» ikke er beskyttet, noe som gjør det vanskelig å sikre rett kompetanse. Fengselet bør knytte seg til en imam som kan komme inn til fredagsbønn og trossamtaler.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- sikrer at de innsatte som ønsker det får tilgang på en imam.

2.4. Kontaktutvalg

Et kontaktutvalg består i mange fengsler av minst én innsattrepresentant fra hvert bygg eller hver avdeling i fengselet. Innsatte kan formidle innspill, bekymringer og spørsmål gjennom kontaktutvalget, som videre tar dette opp i møter med fengselsledelsen. Det gir også ledelsen en mulighet til å formidle informasjon og innhente synspunkter knyttet til daglig drift og eventuelle endringer. På denne måten bidrar kontaktutvalg til å holde innsatte informert om regelverk og endringer, samtidig som de får anledning til å gi tilbakemeldinger til fengselet på hva som fungerer godt, og hva som kan forbedres. Et velfungerende kontaktutvalg ivaretar innsattes medvirkning og gir fengselet mulighet til å sparre med innsatte om eksisterende tilbud og praksis, og kan bidra til utvikling av mer treffsikre og inkluderende tiltak.

Fengselet hadde på tilsynstidspunktet ikke etablert kontaktutvalg. Fengselet opplyste at ordningen ikke har vært populær blant de innsatte. Et kontaktutvalg kan fremme dialog, bidra til økt medvirkning, og styrke samarbeidet mellom ansatte og innsatte. Tilsynsrådet stiller seg kritisk til at det ikke er etablert kontaktutvalg, og mener at involvering av innsatte i forkant av beslutninger kan virke konfliktdempende og bidra til økt ro og forutsigbarhet i fengselshverdagen.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- etablerer kontaktutvalg.
- legger til rette for jevnlige og strukturerte møter mellom kontaktutvalget og fengselets ledelse.

2.5. Helsetjenester i fengselet

Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte og avdeling lavere sikkerhet deler på en fengselslege. Legen er til stede fem timer per uke totalt fordelt på begge avdelinger. I tillegg hadde fengselet seks stillingshjemler til helsepersonell, som fylles av til sammen syv sykepleiere, vernepleiere og fysioterapeuter. Helseavdelingen i fengselet har også psykiatriske sykepleiere tilgjengelig. Helsetjenesten var bare tilgjengelig på dagtid.

Legetilbudet i fengselet ble omtalt av de ansatte som stort sett godt. Likevel mente fengselet at det er behov for at helsepersonell er tilgjengelig også på ettermiddagen, for eksempel fram til kl. 20.00. I ferier er det ikke helsepersonell til stede i fengselet. Tilsynsrådet fikk også informasjon om at helsetjenesten ikke er tilgjengelig mellom 22. desember og 2. januar.

Fengselet bør arbeide for at kommunen styrker helsetjenesten i fengselet, og sikre et godt samarbeid med legevakten slik at innsatte ivaretas når fengselshelsetjenesten ikke er tilgjengelig.

Fengselet mente at en ordning med ambulerende legevakt, slik de har ved Bodø fengsel, hadde vært god løsning. Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte samarbeider med legevakten lokalt og informerer Tilsynsrådet om at de ringer dit ved behov. Tilsynsrådet anbefaler at fengselet jobber opp mot kommunen for muligheten for å etablere ambulerende legevaktordning.

Utlevering av sovemedisiner omtales som en utfordring ved fengselet. Siste medisintildeling for dagen er kl. 20:00, og ved dette tidspunktet må de innsatte ta sovemedisinen. Fengselet bør se på muligheten for en ordning hvor sovemedisin kan tas på et senere tidspunkt på kvelden.

Fengselet opplyste at det finnes innsatte ved fengselet som kan kategoriseres som soningsudyktige. Fengselet er klar over at innsatte som er veldig syke ikke bør være i fengselet, og ytret et ønske om muligheter for overføring til sykehus, psykiatriske avdelinger eller fotlenke. Fengselslegene har ulik praksis på vurdering av soningsudyktighet i de ulike fengslene. Fengselet omtaler dette som problematisk. Tilsynsrådet understreker at Kriminalomsorgen har et selvstendig ansvar for å vurdere om den enkelte innsattes helsetilstand ivaretas godt nok i fengselet, og kan beslutte at gjennomføringen av straffen avbrytes dersom domfeltes helsetilstand tilsier det, eller når det for øvrig foreligger særlig tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte.⁶

DPS Kongsvinger kommer ikke inn i fengselet, noe som vanskeliggjør tilgjengeligheten for de innsatte ettersom de da må fremstilles. Fengselet bør jobbe inn mot spesialhelsetjenesten for å få dem til å komme inn i fengselet til faste tider. Dette vil kunne lette samarbeidet mellom kommune- og spesialhelsetjenesten, i tillegg til at det vil bidra til å ikke dra ressurser fra betjentarbeidet.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- jobber opp mot kommunen for å sikre tilstedeværelsen av helsepersonell, særlig på ettermiddag, kveld og helg.
- jobber opp mot kommunen for muligheten for å etablere ambulerende legevaktordning.
- legger til rette for senere utdeling av sovemedisiner.
- løpende vurderer om innsatte med helseutfordringer bør få straffavbrudd eller overføring til andre soningsformer.
- fortsetter arbeidet med å få DPS til å komme inn i fengselet for å gjennomføre oppfølging av pasienter med rett til helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten.

2.6. Tid utenfor cellene

Det følger av straffegjennomføringsloven § 17 at innsatte så langt det er praktisk mulig skal ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak og i fritiden. Den europeiske torturforebyggingskomiteen (CPT) anbefaler at innsatte får minst åtte timer utenfor cellen hver dag med meningsfulle aktiviteter.

⁶ Straffegjennomføringsloven § 35.

Innsatte ved Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte har til sammen 43 timer utenfor cellen per uke. Ved avdeling A, B og F har de innsatte omtrent 10 timer utenfor cellen på hverdager, og 8,5 time utenfor cellen i helg og på helligdager. Tilsynsrådet er positive til at fengselet oppfyller anbefalingen, så lenge dagsplanen følges, om minst åtte timer utenfor cellen hver dag.

Innsatte på mottaksavdelingen, avdeling H, har omtrent 7 timer utenfor cellen per hverdag. Tilsynsrådet er ikke kjent med hvor mange timer innsatte ved avdeling H er utenfor cellen i helgene og på helligdager.

Fengselet forklarer at de ser på muligheten for å ha åpne dører hele dagen i flere bygg, slik som de allerede har i bygg A. Tilsynsrådet ser positivt på dette.

2.6.1. Selvisolasjon

Selvisolasjon i fengsel betyr at en innsatt velger å trekke seg tilbake fra fellesskapet og i stor grad unngår sosial kontakt med andre innsatte eller ansatte, uten at dette er pålagt av fengselet. Det kan være ulike årsaker til at innsatte velger å isolere seg selv inne på cellen, eksempelvis rus, konflikter, frykt, tidligere isolasjonserfaringer og lignende.

Ved Tilsynsrådets besøk hadde avdelingen én innsatt på vedtak om utelukkelse etter eget ønske. Fengselet rapporterte om at de innsatte som hadde vært utelukket utover 15 dager, hadde vært lite mottakelige for tilbud. Det utarbeides ifølge fengselet ukeplaner for å sikre at de som er utelukket over 15 dager får tilbud om to timer meningsfull menneskelig aktivitet hver dag.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- iverksetter tiltak som forebygger og reduserer omfanget av selvisolasjon.
- sørger for at innsatte som er utelukket får tilbud om mer enn 2 timer menneskelig kontakt hver dag.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvordan en ukeplan som sikrer to timer meningsfull menneskelig aktivitet for innsatte utelukket over 15 dager ser ut.

2.6.2. Sysselsettings- og aktivitetstilbud

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid.⁷ Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak er likestilt og fyller kravene til aktivitetsplikten.⁸

Fengselet har ikke lyktes med å nå fastsatte målkrav for aktivitetstilbud til innsatte. Tilsynsrådet fikk opplyst at målkravet er 85%. Ved 3. tertial fra 2024 rapporterte avdelingen om en aktivitetsprosent på 79%. Fengselet har tilbud om skole, kjøkken og verksted.

Fengselet er lite tilrettelagt for alternative aktivitetstilbud tilpasset innsatte med fysiske plager og som har vanskelig for å delta på de aktivitetstilbudene som finnes. Tilsynsrådet understreker viktigheten av at fengselet ikke kan trekke innsatte i dagpenger dersom de ikke klarer å delta i aktivitet- eller sysselsettingstilbud, og der dette er dokumentert med

⁷ Forskrift om straffegjennomføringsloven §§ 18 og 21.

⁸ Forskrift om straffegjennomføring § 3-12 første ledd.

legeerklæring for sykdom eller funksjonsnedsettelse.⁹

Tilsynsrådet har fått opplyst at de innsatte ønsker seg flere aktivitetstilbud knyttet til idrett.

Ved Tilsynsrådets besøk var det 28 innsatte som benyttet seg av skoletilbudet på halve dager. Fengselet forklarte at de gjennomfører totalt 127 skoleøkter i løpet av uka. Skolen tilbyr kompetansegivende kurs iblant annet engelsk, spansk, kunst og matfag. Fengselet tilbyr ikke allmennfaglig utdanning eller norskopplæring og begrunnet dette med at mange av de innsatte skulle ut av landet på et senere tidspunkt.

De som skal løslates i Norge blir ofte overført til et annet fengsel, men fengselet etablerer kontakt med voksenopplæring hvis det er nødvendig. Fengselet informerte om at ressursene prioriteres på innsatte med lovlig opphold i landet, såkalte rettighetsselever. Prioriteringen, sammen med ressursproblemer, går utover tilbudet til de utenlandske innsatte.

Alle innsatte som vil, har tilbud om verkstedsplass. Ved Tilsynsrådets besøk hadde verkstedet 15 innsatte som benyttet seg av tilbudet. Innsatte på verkstedet lager blant annet bord, barnestoler og knagger, som kommer på bestilling fra kunder gjennom butikken på lavere sikkerhet.

Fengselet forklarte at en del innsatte synes verkstedet var et uinteressant tilbud, og at de ville gjerne ha mulighet til å jobbe med for eksempel mekanikk. Særlig de innsatte under 20 år opplevdes som vanskelig å få i aktivitet. Fengselet forklarte at innsatte ofte heller sitter på cella, i mangel på motivasjon. Tilsynsrådet ønsker en tilbakemelding på tiltakene avdelingen gjør for å få de yngre innsatte med på aktivitetstilbudene. Inne på verkstedet har de et eget rom for barista. Tilbudet innebærer at en innsatt lager ulike typer kaffe og går rundt på avdelingen og serverer til innsatte og ansatte mandager, tirsdager og torsdager. Verkstedet har også en egen kunstavdeling, og Tilsynsrådet la merke til at kunsten ble hengt opp rundt på fengselsområdet.

Tilsynsrådet oppfattet skolekjøkkenet som stort og godt utstyrt, men fikk inntrykk av at det med fordel kunne vært brukt oftere. De innsatte omtalte maten som ble lagd her som bedre enn maten som blir servert av fengselet. De innsatte opplever det som vanskelig å påvirke valg av mat, og Tilsynsrådet fikk informasjon om at maten som blir servert fryses ned og tines opp flere ganger. I bygg A har de innsatte tilgang til et mindre kjøkken og sansehage, hvor de kan plukke grønnsaker, urter og bær som kan brukes i matlagingen. Tilsynsrådet anbefaler at fengselet legger til rette for at innsatte kan lage og servere mat enkelte dager i uken.

I tillegg til matlaging på kjøkken, har de innsatte mulighet til å benytte seg av handling gjennom dagligvarekjeden Joker. Fengselet informerte om ulike utfordringer knyttet til butikken gjennom flere år, som blant annet kvaliteten, utvalget og prisene. Fengselet har vurdert å komme med innspill for å få etablert en butikk for de innsatte inne på avdelingen, og at denne kunne blitt brukt for å pakke og sende varer inn på avdeling lavere sikkerhet. Fengselet opplyste samtidig at dette ville ført til et dårligere utvalg varer, og at det ikke ville sysselsatt mer enn et fåtall innsatte.

⁹ Forskrift om straffegjennomføring §3-13.

Tilsynsrådet merker seg at det kunne oppleves som utfordrende for noen av de innsatte å forstå hva de har tilgang til på handlelisten på grunn av språk. Tilsynsrådet foreslår at fengselet utarbeider handlelister med bilder av varene i tillegg til tekst, slik at det er lettere for alle innsatte å forstå uavhengig av språk.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- sikrer at innsatte får et tilstrekkelig tilbud om aktivitet.
- tilrettelegger for aktivitets- og sysselsettingstilbud som er tilpasset innsatte med spesielle behov.
- inkluderer de innsatte i etablering av flere aktivitetstilbud, som ulike sport- og idrettsmuligheter.
- legger til rette for at innsatte kan lage og servere mat.
- utformer handlelister med både tekst og bilder.
- vurderer å etablere egen butikk, på linje med flere andre høysikkerhetsfengsler.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvilke tiltak fengselet iverksetter for å få de yngre innsatte med på aktivitetstilbudene.

2.7. Utelukkelse, sikkerhetscelle og ventecelle

Fengselet hadde i perioden april 2024 til april 2025 139 vedtak om hel utelukkelse. Utelukkelsene er begrunnet i straffegjennomføringsloven § 37 første ledd bokstav a-e, § 37 niende ledd og § 39.

Den 20. mai 2025 ble avdeling F stengt på grunn av bemanningsproblemer. Dette genererte ni utelukkelse på til sammen 23 timer. Fengselet informerte om at de hadde problemer med omdisponering av betjenter og overtid.

I perioden april 2024 til april 2025 hadde fengselet fem vedtak om sikkerhetscelle. Sikkerhetscellen er plassert i samme sluse som ventecellene, helt innerst i gangen. Sikkerhetscellen har ett vindu høyt oppe på veggen som gir dagslys, og en klokke som går riktig. De ansatte opplevde at kommunikasjon bidrar til å unngå isolasjon.

I vedtakene om sikkerhetscelle har oppholdet i alle tilfellene hatt en varighet på 0-1 døgn. Tilsynsrådet ønsker en tilbakemelding på i hvilken grad helsepersonell er involvert i vurderingene rundt bruken og opphevelsen av vedtak om sikkerhetscelle.

Fengselet har tre venteceller, hvorav den ene er tildelt avdeling lavere sikkerhet (her kalt observasjonscelle). Ventecellene har TV plassert bak en glassvegg, og toalett, seng og dyne. Fengselet forklarte at det er de som lager bråk som oftest blir plassert i ventecellene. Bruk av ventecellene skal rapporteres, og fengselet opplyste om at varigheten i enkelttilfeller kan være mange dager. Tilsynsrådet oppfatter bruken av ventecelle som utelukkelse for å opprettholde ro og orden, jf. straffegjennomføringsloven §37 e. Ved plassering på ventecelle for å opprettholde ro og orden, må fengselet fatte vedtak om utelukkelse.

I tilknytning til ventecellene og sikkerhetscellen har de innsatte tilgang til stråleluft, hvor en og en innsatt luftes. Dersom en innsatt på ventecellen ønsker eller har behov for å dusje, må de stå rett utenfor sikkerhetscellen å gjøre dette. Dusjen er åpen, og det er ikke mulig å regulere temperaturen. Tilsynsrådet vurderer at det er uheldig at dusjen er åpen, og anbefaler at

fengselet får på plass en form for skjerming.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- jobber for å redusere antall utelukkelse fra fellesskapet.
- fatter vedtak om utelukkelse ved bruk av ventecelle.
- får på plass en form for skjerming av dusjen.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvordan fengselet jobber for å redusere bruken av utelukkelse, spesielt når det gjelder enkeltinnsatte over lengre perioder og selvisolasjon.
- i hvilken grad helsepersonell er involvert i vurderingene rundt bruken og opphevelsen av vedtak om sikkerhetscelle.

2.8. Tvangsmidler og kontrolltiltak

Fengselet byttet nylig ut alt utstyr i beredskapsrommet.

Dokumentasjon fra Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte viser følgende bruk av kontrolltiltak:¹⁰

Kontrolltiltak	Antall	Funn
Kroppsvisitasjoner	Ukjent	1 funn
OC-gass	1	Ukjent
Spyttprøver	12	2 positive
Utåndingsprøver	2	0 positive

Innsatte kroppsvisiteres ved overføringer til sikkerhetscelle eller ved mistanke, som ved markering av bodyscanner eller lignende. Kroppsvisitasjoner registreres, men fengselet får ikke tatt ut statistikk på andre måter enn ved å gjøre det manuelt. Tilsynsrådet er kjent med at dette er en gjennomgående problemstilling ved flere enheter i kriminalomsorgen.

Fengselet informerte om at OC-gass sjeldent ble brukt. Fengselet fortalte at de noen ganger tar det frem for å unngå bruk, ved å true med det. Bruken beskrives som situasjonsbetinget, ut fra hvilke innsatte de har.

Hundepatrulje brukes ikke rutinemessig i fengselet, men heller sporadisk. Fengselet opplyste at de opplevde kapasitetsproblemer på hundepatruljen ved at de ikke fikk bistand når de ringte.

Fengselet rapporterte om jevnlig funn av mobiltelefoner. Fengselet hadde ikke kjennskap til hvordan de kom inn. Det ble gjort tre funn av mobiltelefoner i 3. tertial 2024.

Fengselet foretar undersøkelse av to celler i hvert bygg hver dag. De to cellene velges tilfeldig i to av byggene. I bygg A er det ikke tilfeldig utvalg, men en jevnlig visitering. Tilsynsrådet har ikke fått presisert hva avdelingen regner som «jevnlig». Avdelingen legger igjen en lapp og dokumenterer i kompis dersom noe er fjernet. Avdelingen gjennomfører

¹⁰ Tall fra fengselets oversendte dokumentasjon i forkant av tilsynsbesøket. Tallene gjelder fra perioden april 2024 til april 2025.

også cellekontroll hver dag for generell sjekk av byggets stand.

2.9. Kartlegging av selvdropsrisiko

Kongsvinger fengsel har aldri gjennomført VIVAT-kurs for de ansatte.¹¹ Tilsynsrådet fikk opplyst at aspiranter har hatt VIVAT som en del av utdanningen de siste seks årene, men at fengselet ikke har tilbud om et eget kurs. Fengselet fortalte at det er satt opp på planen for inneværende år.

Tilsynsrådet ønsker en tilbakemelding på om kurset har blitt gjennomført som planlagt. Fengselet informerte om at inkomstsamtale blir gjennomført samme dag som innsettelse.

Helsetjenesten i fengselet opplever at de er involvert i saker som gjelder selvdropsrisiko, og at det er en god dialog mellom kriminalomsorgen og helsetjenesten.

Det er rapportert om ett selvdrap og én episode med alvorlig selvskading med tilhørende selvdropsforsøk, ved avdeling utenlandske innsatte i perioden april 2024 til april 2025. Hendelsene gjaldt to ulike innsatte.

Fengselet opplyste at det ikke var noen aktive tiltaksplaner på besøkstidspunktet, til tross for at de var kjent med at enkelte innsatte hadde psykiske problemer.

Tilsynsrådet understreker viktigheten av at fengselet sikrer at alle innsatte kartlegges ved innkommst og følges nøye opp i forbindelse med utelukkelse og andre situasjoner som medfører forhøyet risiko for selvdrap og selvdropsforsøk.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- følger opp, og snarlig gjennomfører VIVAT-kurs, og at dette gjøres til en fast rutine for alle nye ansatte.
- systematisk følger opp kartlegging av innsatte og vurderer behov for tiltaksplaner.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- om VIVAT-kurset har blitt gjennomført som planlagt.

2.10. Kontakt med omverden

Fengselet informerte Tilsynsrådet om at samtlige innsatte får 42 minutter med ringetid i uka. Dette er mer enn vanlig i et høysikkerhetsfengsel. Fengselet praktiserer 42 minutter per uke fordi de innsatte på avdelingen i all hovedsak har sine pårørende langt unna. Innsatte kan også søke om 10 minutter ekstra, hvis de har egne barn. Tilsynsrådet fikk inntrykk av at de fleste innsatte kun får 30 minutter ringetid i uka, og at det opplevdes som kostbart å ringe til familie i utlandet.

En av telefonene var plassert i samme rom som brukes til Skype-samtaler. Dette gjør at telefonen og Skype ikke kan benyttes samtidig av ulike innsatte. Tilsynsrådet anbefaler at fengselet skaffer flere trådløse telefoner til byggene, og påser at alle innsatte får tilbud om minst 42 ringeminutter.

Fengselet opplyste at de benyttet seg av Skype når den innsatte ønsket kontakt med familie.

¹¹ VIVAT tilbyr kurs i selvdropsforebygging, som fokuserer på å lære deltakerne å bli mer oppmerksomme på signaler og yte førstehjelp til personer i selvdropsfare.

Bruken av Skype var i utgangspunktet ikke begrenset, men fengselet opplyste at tilgjengelig kapasitet avgjør hvor mye tid som kan benyttes. Innsatte har normalt en halvtime til rådighet, men kan få mer tid dersom det er ledig. Samtaler gjennom Skype er ikke avhengig av besøksgodkjenning fra fengselet. Ved bruk av Skype får de innsatte utdelt et samtykkeskjema. I skjemaet står informasjon om fengselets mulighet til å ta opptak av telefonsamtaler, jf. straffegjennomføringsloven § 32, og at de samme reglene gjelder for videosamtaler. Tilsynsrådet fikk informasjon om at ansatte ved fengselet har anledning til å følge med på videoskjermen, uten lyd, fra kontrollrommet.

Tilsynsrådet uttrykker bekymring over at ansatte har tilgang til å overvåke hele samtalen, uavhengig av situasjon. Det anbefales at kontroll begrenses til identitetssjekk ved oppstart, og at de ansatte deretter trekker seg unna for å sikre samtalens konfidensialitet. Tilsynsrådet minner om retten til respekt for eget privatliv og familieliv jf. EMK art. 8 og Grunnloven § 102.

De innsatte i Kongsvinger fengsel har også tilgang til iPad. Denne kontrolleres ikke når det gjelder besøk, da den er sperret og koblet opp mot en bestemt e-postadresse. Fengselet opplyste at iPaden brukes lite grunnet dårlig mobildekning. Tilsynsrådet anser det som uheldig for innsatte med familie utenlands, som ønsker å benytte seg av videosamtaler via iPad i stedet for Skype.

Tilsynsrådet har fått informasjon om at fengselet mangler tilrettelegging for samvær med større barn som kommer på fysisk besøk. Innsatte uttrykte for Tilsynsrådet at de ønsket et bedre tilbud når det gjaldt besøksrommet, med for eksempel mulighet for å kunne se på film eller spise mat sammen. Tilsynsrådet oppfattet at å kunne samles rundt mat er ønskelig for innsatte fra kulturer hvor det å dele mat er særlig viktig. Fengselet bør legge til rette for at innsatte i større grad kan gjennomføre aktiviteter med familie og barn som kommer på besøk.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, utenlandske innsatte

- skaffer flere trådløse telefoner, og informerer alle innsatte om muligheten for utvidet ringetid.
- unngår å overvåke hele Skype-samtaler, og finner en annen løsning for kontrollsjekk av identiteten til besøkende.
- legger til rette for at innsatte i større grad kan gjennomføre aktiviteter med familie og barn som kommer på besøk.

2.11. Tilbakeføringsarbeid

BRIK-kartlegginger gjennomføres sjelden ved Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte. Dette begrunnes med at de innsatte i fengselet primært skal ut av landet ved løslatelse. I perioden april 2024 til april 2025 hadde fengselet et måltall om 10 gjennomførte BRIK-kartlegginger, og rapporterer om å ha gjennomført én. Måltallet er tilpasset at avdelingen har utenlandske innsatte.

Fengselet skal starte med personlig oppfølgingsplan (POP). Denne skal ikke erstatte BRIK-kartlegging, men være i tillegg. Fengselet forklarte at de jobber med å lage planer til de innsatte, men at disse ikke blir gjennomført. Det er «andre» som skal beslutte planene, og fengselet opplevde at de innsatte får avslag allerede på steg 1. Tilsynsrådet fikk ikke informasjon om hvem det er som beslutter planene til de innsatte, og ønsker en

tilbakemelding på dette.

Det var ifølge avdelingen svært få som blir overført til elektronisk kontroll. Innsatte skal bli informert om muligheten for alternativ soning. Fengselet uttrykte at det er mangel på egnede boliger eller fast arbeid, noe som gjør at bruk av elektronisk kontroll er utfordrende for Kongsvinger fengsel.

Domfelte i fengselet uttrykker at de ikke ønsker å bli overført til Kongsvinger fengsel, avdeling lavere sikkerhet på grunn av utstrakt bruk av dobbeltceller.

Fengselet informerte om at de arbeidet med å få etablert et servicetorg på avdeling utenlandske innsatte. Med et servicetorg kan avdelingen blant annet hjelpe de innsatte med å bruke egen Bank ID. Fengselet forklarte at det er forskjell mellom norske innsatte og utenlandske innsatte når det gjelder behov for den typen hjelp.

Fengselet opplevde utfordringer knyttet til informasjon om saksgang og saksbehandlingstid. Tilsynsrådet oppfattet at det er vanskelig for de innsatte å forholde seg til behandlingstider dersom de ikke har, eller forstår, informasjon om behandlingstid og når de kan forvente et svar. Tilsynsrådet anbefaler at kontaktbetjentene tar en gjennomgang om saksbehandlingstid og søknadsfrister med den enkelte innsatte på en forståelig måte, slik at søknader blir levert innenfor fristene. Forutsigbarhet for den innsatte når det gjelder forventet saksbehandlingstid er også av stor betydning.

Innsatte som har vedtak om at fornærmede eller etterlatte skal varsles i forbindelse med permisjon, har ikke mulighet til å søke om permisjoner på forhånd frem i tid. Dette gjør at de må søke på nytt hver gang de ønsker permisjon. Tilsynsrådet foreslår at fengselet ser på muligheten for fast permisjonsrutine. En fast permisjonsrutine vil kunne være en løsning for en del av de innsatte, hvor man eksempelvis varsler fornærmede om at innsatte skal ut hver tredje søndag.

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- gjennomfører kartlegginger med de innsatte.
- veileder de innsatte om saksbehandlingstid og søknadsfrister.
- innfører fast permisjonsrutine.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvem som beslutter personlig oppfølgingsplan (POP) for de innsatte.

3. Tilsynsrådets vurderinger

Tilsynsrådet mener at Kongsvinger fengsel må sørge for at innsattes rettigheter og velferd ivaretas, uavhengig av overordnede rammebetingelser. Våre anbefalinger og punkter vi ber om tilbakemeling på gjentas her:

Bygningsmasse og luftegårder

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- utbedrer de innsattes uteområde.
- gir alle innsatte lik tilgang til den store luftegården, uavhengig av hvilke bygg de er plassert i.
- sørger for at bygninger og fellesområder kan brukes av alle innsatte, uansett bevegelsesevne.

Bruk av dobbeltceller

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte
- jobber for å unngå bruk av dobbeltceller.

Besøksrom

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- jobber for å få en besøksleilighet eller et besøkshus.

Bruk av tolk

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- sikrer at innsatte som ikke kan kommunisere på norsk, forstår innholdet i vedtak og annen viktig informasjon fra fengselet. I den utstrekning det er nødvendig, må Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte benytte tolk.

Livssynsprosjekt

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- sikrer at de innsatte som ønsker det får tilgang på en imam.

Kontaktutvalg

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- etablerer kontaktutvalg.
- legger til rette for jevnlige og strukturerte møter mellom kontaktutvalget og fengselets ledelse.

Helsetjenester i fengselet

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- jobber opp mot kommunen for å sikre tilstedeværelsen av helsepersonell, særlig på ettermiddag, kveld og helg.
- jobber opp mot kommunen for muligheten for å etablere ambulerende legevaktordning.
- legger til rette for senere utdeling av sovemedisiner.
- løpende vurderer om innsatte med helseutfordringer bør få straffavbrudd eller overføring til andre soningsformer.
- fortsetter arbeidet med å få DPS til å komme inn i fengselet for å gjennomføre oppfølging av pasienter med rett til helsehjelp fra spesialisthelsetjenesten.

Selvisolasjon

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- iverksetter tiltak som forebygger og reduserer omfanget av selvisolasjon.
- sørger for at innsatte som er utelukket får tilbud om mer enn 2 timer menneskelig kontakt hver dag.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvordan en ukeplan som sikrer to timer meningsfull menneskelig aktivitet for innsatte utelukket over 15 dager ser ut.

Sysselesettings- og aktivitetstilbud

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- sikrer at innsatte får et tilstrekkelig tilbud om aktivitet.
- tilrettelegger for aktivitets- og sysselesettingstilbud som er tilpasset innsatte med spesielle behov.
- inkluderer de innsatte i etablering av flere aktivitetstilbud, som ulike sport- og idrettsmuligheter.
- legger til rette for at innsatte kan lage og servere mat.
- utformer handlelister med både tekst og bilder.
- vurderer å etablere egen butikk, på linje med flere andre høysikkerhetsfengsler.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvilke tiltak fengselet iverksetter for å få de yngre innsatte med på

Utelukkelse, sikkerhetscelle og ventecelle

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- jobber for å redusere antall utelukkelse fra fellesskapet.
- fatter vedtak om utelukkelse ved bruk av ventecelle.
- får på plass en form for skjerming av dusjen.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvordan fengselet jobber for å redusere bruken av utelukkelse, spesielt når det gjelder enkeltinnsatte over lengre perioder og selvisolasjon.
- i hvilken grad helsepersonell er involvert i vurderingene rundt bruken og opphevelsen av vedtak om sikkerhetscelle.

Kartlegging av selvdrapssisiko

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- følger opp, og snarlig gjennomfører VIVAT-kurs, og at dette gjøres til en fast rutine for alle nye ansatte.
- systematisk følger opp kartlegging av innsatte og vurderer behov for tiltaksplaner.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- om VIVAT-kurset har blitt gjennomført som planlagt.

Kontakt med omverden

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, utenlandske innsatte

- skaffer flere trådløse telefoner, og informerer alle innsatte om muligheten for utvidet ringetid.
- unngår å overvåke hele Skype-samtaler, og finner en annen løsning for kontrollsjekk av identiteten til besøkende.
- legger til rette for at innsatte i større grad kan gjennomføre aktiviteter med familie og barn som kommer på besøk.

Tilbakeføringsarbeid

Tilsynsrådet anbefaler at Kongsvinger fengsel, avdeling utenlandske innsatte

- gjennomfører kartlegginger med de innsatte.
- veileder de innsatte om saksbehandlingstid og søknadsfrister.
- innfører fast permisjonsrutine.

Tilsynsrådet ber om tilbakemelding på

- hvem som beslutter personlig oppfølgingsplan (POP) for de innsatte.

4. Tilbakemelding og oppfølging

Kongsvinger fengsel avdeling utenlandske innsatte har fått mulighet til å kommentere faktaopplysningene i rapporten 29. mai 2026. Fengselet er også bedt om å redegjøre for sin oppfølging av rapportens anbefalinger innen 3. august 2026, som vil publiseres sammen med rapporten på nettsiden.